HÉTFALU

Szerkesztők: Hochbauer Gyula, Kovács Lehel István

Alapította és szerkesztette (1906–1911): dr. Fekete Endre és Kiss Béla

Független művelődési és helytörténeti havilap

IX. évfolyam 3. (503.) szám

2003. március 14. – péntek

Ünnepváltozatok a magyar szabadságharcra

Március 15-e kötött tartalmú ünnepeink közé tartozik. Ehhez a tartalomhoz igazodnia kell az ünnep burkának, az ünneplésnek is. Kellő tartás híján önmaga és szereplőinek paródiájává válhat még a nemzeti rózsa is.

1885. március 15-re szervezte Koós Ferenc Brassóban az első nyilvános ünnepélyt, a Brassói Iparos Ifjak Önképző Köre kezdeményezésére, a kör Rózsa piacon levő helyiségében. A *Brassó* 1885. évi 32. és 33. számában közölt, Koós Ferenc írta emlékbeszédet Killyéni Endre olvasta fel, miután a kör elnöke megnyitotta az ünnepélyt. Az ifjak három Petőfi-verset szavaltak: *Március 15.*, *Honfi dal*, *Magyar ifjakhoz* és Bajza Józseftől az *Apotheozist*. Az ifjak táviratban tisztelegtek Kossuth Lajos előtt.

A következő években újabb elemekkel egészült ki az ünneplés rendje. 1886-ban az ifjúság kórusa énekelte a *Himnuszt*, majd műsorzáróként a férfikar a *Szózatot*, s este a Zöld szállóban mintegy ötvenen díszvacsorával is ünnepeltek.

1887-ben már Hétfaluban is ünneplik a szabadság napját. A brassói magyarság intézményei köré csoportosulva vesz részt az ünnepségen a protestáns nőegylet, a helybeli magyar iskolák tanári kara, a Polgári Kör, a dalegylet, a középiskolai fiatalság, a hétfalusi tantestület. Közösségjelképként a dalegylet lobogója leng. Ekkor küld az ünneplő közösség Kossuthnak Turinba dísztáviratot. Ez a gesztus néhány későbbi ünnepélybe is beépül (1892-ben a hétfalusiak ünnepélyébe).

Nem csak az ifjak, diákok szavalnak és nem csak Petőfi-verseket. 1887-ben a kórus a *Nemzeti dalt* énekelte és dr. Kabdebó Ferenc elszavalta Arany János *A walesi bárdok* című balladáját.

Ekkortól az iskolákban szünnapot határozhattak el, mikor a tanító kötelességszerűen méltatta a gyerekeknek az eseményt. Már Segesváron és Kőhalomban is szerveznek emlékünnepélyt, melyeken részt vesznek a még életben lévő honvédek is.

A brassói ünnepséget 1887-től állandó március 15-iki bizottság szervezi, élén majdnem haláláig Koós Ferenc magyar kir. tanácsos tanfelügyelővel. A 40. évfordulóra zenekari indulókkal gazdagodik a műsor (Liszt Ferenc: *Magyar roham*, *Rákóczi-induló*).

1887-ben Emlékalbumot szerkesztenek. A szervező egyesületek, intézmények székházain egész nap nemzeti lobogó leng.

Az ünneplés már két részből áll: egy széles közönség előtti műsoros ünnepélyből s egy estélyből. Az estélyen a hajnalig (1888-ban 4 óráig) tartó tánc előtt hangverseny teremt az alkalomhoz méltó hangulatot. A belépőkből származó bevételt jótékony célokra fordítják (iskolák, kisdedóvók segélyezésére). A 40. évforduló estélyén eladott 100 virágcsokor árából alapítványt hoztak létre, melyet a Petőfi-vers elszavalásának díjazására használtak.

*

Az 50. évfordulón ünnepélyesen megemlékeztek Brassón és Hétfalun kívül Apácán, Krizbán, Barcaújfaluban és Fogarason is.

A műsorzáró himnuszt általában közösen éneklik a résztvevők.

*

A múlt század utolsó évtizedére egyre színvonalasabb a műsor: 1893-ban az Európa szállóban a *Rákóczi-nyitányt* (hegedű – kvartett), majd a hegedűre és zongorára írt *Magyar ábrándot* játszották művészi igénnyel. Az előadást követő társas vacsorán 160 résztvevő volt jelen. Az ünnep tartalma iránti érdeklődést az is elárulja, hogy a díszvacsorán résztvevők 200 példányt rendeltek a *Történelmi Lapok* ünnepi számából.

Az ünneplés méreteit jellemzi, hogy az 1892-ben 30 tagból álló állandó március 15-iki bizottság a Hosszú utca 1. szám alatti nagyterembe 73 testületet hívott meg. „A tanulók Kossuth Lajos azt üzente című dallal járták be az utcákat. Ezrek kíváncsiskodtak. Moór Gyula főesperes, dr. Vajna Gábor lakása, a *Brassó* szerkesztősége, a főreáliskola, a kereskedelmi akadémia, a római katolikus főgimnázium, a magyar kaszinó, a magyar polgári kör székháza előtt a Himnuszt és a Szózatot énekelték” – írta a tudósító a *Történelmi Lapok* 1893. márciusi számában.

A Római Katolikus Főgimnáziumban is megemlékeznek 1848. március 15-ről. 1893-ban korlátozott nyilvánosságú önképzőköri ülésen. 1896-ban az ünnepélyen jelen voltak a gimnázium egyházi és világi gondnokai, a tantestület s az iskola barátai. Az iskola értesítőjének tanúsága szerint az 50. évfordulót így ünnepelték meg:

- Himnusz Erkel Ferenctől (fiúkórus)
- Visszapillantás az elmúlt 50 évre (felolvasás – Balázs Jenő VIII. osztályos tanuló)
- Óda az 1848. március 15-nek félévszázados évfordulójára (az önképzőkör ódapályázatára írta Márton József VIII. osztályos tanuló, szavalta Roth Henrik, VIII.-os)
- Faustból hegedűszóló (előadta Szabó Sándor, VII.-es)
- Ünnepi beszéd (Szele Béla, VIII.-os)
- Petőfi: Erdélyben (szavalta Thiry Lajos, VII.-es)
- *Honfidal (férfikórus).*

*

Az akkori Brassó reprezentatív iskolájában évente megszervezték az ünnepi megemlékezést. Kivéve 1910-et, mikor az ünnepély az egyik tanuló hirtelen halála miatt elmaradt. Még az I. világháború első két évében is megszervezték az ünnepélyt, igaz, hogy a záróvers 1914-ben Petőfitől az *Egy gondolat bánt engemet* volt.

A világháború körülményei és keserűsége elfojtották a közös ünneplés igényét. Trianon után pedig a kisebbségi lét korlátai között a háború előttihez képest visszafogott az ünneplés…

A Brassó vidéki magyarság számára is személyes jellegűvé minősül az ünnep. Tartalma lehet még magasztosabb, a külsőségek lehámlanak, s egy-két olyan jelkép állandósul, mint a gyertyagyújtás, a virágcsokor. Halk, bizalmas körű beszélgetésekbe vonul vissza a szabadságharc, melyet sokáig csak a rágondolás őriz meg. Felértékelődik a környék két 48-as emlékműve, az 1881-ben állított tömösi és az 1891-ben emelt hétfalusi. *Ünneplés volt az is: fejet hajtani, imát mormolni e kövek előtt.*

Szemerjai Károly
őrmester volt a 73. zászlóaljban.
Eredeti neve: *Demeter Károly*, bujdosás közben vette fel a *Szemerjai* nevet.
Krizbán mindenki így ismerte: *a Mester.*

1990 és 2002 között az ünnep új változatai körvonalazódtak a megyeszékhelyen szervezett gálaműsorokkal, melyeken fellépett a vidék legtöbb számottevő együttese (táncosok, dalárdák, szavalók).

Brassó vidéke magyarságának példás közösségi értéknyilatkozata volt az első március 15-ike százötvenedik évfordulójának megünneplése, mely próbálta időszerűen s hasznosan magába tömöríteni 150 év tapasztalatát.

*

A Hétfalu szerkesztősége kíván minden olvasójának tartalmas, tudatot és lelket erősítő március 15-ikét a magyar szabadságharc 155. évfordulóján.

Hochbauer Gyula

* Kiadja a Hétfalusi Magyar Művelődési Társaság – © HMMT, 2003. * ISSN 1582-9006 *

Istók János év Hétfaluban: Harmadik levél

Dr. Papp Béla orvos úrnak,
Brassó / Sztálin város / Pavlov 72.
Románia
Kedves Béla öcsém!

Zajzoni Rab István szobrának felállítására vonatkozó kimerítő leveledet megkaptam. Köszönöm kedves soraidat. Látom, lelkes munkásai vagytok a kultúrának.

Soraidból mintha egy kicsit a Nagykőhavas, a Bucsecs, a Hargita szele fújna. Érzem a havasi fenyők illatát, számban érzem a kürtőskalács pótolhatatlan hazai zamatát, s a borvíz üdítő simogatását. Igen. Hazakészülök Laci fiammal. Szeretném hazaszállítani Zajzoni Rab István szobrát, legutóbbi alkotásomat. Szeretném megmutatni fiamnak szülőföldemet és szülőhazámat, ahonnan egykor kiindultam. Sok harccal, nélkülözésekkel tele, de végül is kitartó és rendületlen szorgalmú munkásságommal eredményeket értem el. Munkáséletem jutalmául szeretném látni szülőföldemet, kedves barátaimat, rokonaimat, ismerőseimet, s kedves csángó népünket. Ez az odautazásom: hazatérés, s úgy érzem, életem legboldogabb oázisa lesz. Meglátogatni a kedves embereket, beszélgetni velük, élvezni szellemük értékét, zamatos, eredeti egyéniségüket. Érezni szeretetüket, barátságukat és még egyszer végigbarangolni a honi tájak gyönyörűséges vidékeit.

Vendégül való meghívásodat nagyon szépen köszönöm. A fiam elhelyezése tekintetében meg kell említenem – no lám, még ezzel is terhellek –, hogy szeretném, ha a szállásunk közel lenne egymáshoz. Természetes, minden költséget viselünk. – Nagyon várom már útleveleinket, mihelyt megkaptuk, azonnal írok. Ha majd ott leszünk, alaposan kibeszéljük magunkat.

Családodnak legszívélyesebb üdvözletünket, kedves feleségednek kézcsókjainkat küldjük, a mielőbbi viszontlátás reményében szeretettel ölel:

János bátyád

Budapest, 1957. augusztus 5.
Cím:
Istók János szobrászművész
Budapest, IX. Ráday u. 22. III. 1.

Hibaigazítás

Szabó Csaba a Brassói Lapok 45. számában az *Elcsángált honfoglalók* című írásában részleteket közöl a Nágyfaluban készített tévériportjából. Írásába egy óriási hiba csúszott be. Így fogalmaz: *„Hogy miért lett Négyfalu a háború utáni nagy változások idején Szecseleváros, arról senki sem tud biztosat. Állítólag egy gyár – Plasa Săcele – volt Négyfalu határában és jobb híján ennek a nevét aggatta rá a román adminisztráció.”*

Szabó Csaba nagyon szórakozott lehetett, és nem figyelt oda, amikor megnézte az általunk készített felvételeket, vagy meg sem nézte azokat, ugyanis ott elmondtam, hogy 1920 után Brassó megyén belül, ezen Kárpát-kanyari terület, a Hétfalusi járás kapta a *Plasa Săcelelor* nevet. Négyfalu városi rangra való emelésekor, 1950-ben, a négy falu, Bácsfalu, Türkös, Csernátfalu, Hosszúfalu, már egységes települést képezett és a lakosság száma megvolt a városi ranghoz, így az akkori városatyák (elvtársak) egyszerűen átvették a járás nevét és Szecseleváros lett a település neve.

Egyetértek Szabó Csabával, hogy jobb román nevet is találhattak volna, mind akkor, mind napjainkban is. Szerencsénkre a törvény biztosította számunkra a lehetőséget, és visszaállíthattuk a helység eredeti nevét. Az RMDSZ benyújtotta a Parlamentnek a Brassó megyei helységek magyar nevét, amit a Parlament el is fogadott, így városunk tavalytól újból a Négyfalu nevet viseli, ami utal a hajdan volt négy falura.

Dr. Magdó János

Maszkok, jelmezek

Ősi hagyomány Négyfaluban a jelmezbál, egy olyan farsangi mulatság, mely napjainkig fennmaradt.

Kosaras jelmezbált szervezett az egyik négyfalusi cég március 1-jén a *Misericordia Alapítvány* épületében. Sok fiatal örömmel fogadta a meghívást és érdekes, ötletes jelmezben jelent meg. Volt köztük kalóz, pap, cigányleány, bohóc, lidérc, ördög, madárijesztő, a Walt Disney's Mickey és Minnie, csemegeuborka, szakács, cipőpucoló és sok más.

Nehéz volt eldönteni, hogy melyik a legötletesebb és a legsikerültebb jelmez, de végül a „halott” és a „halottvivők” nyerték el a fődíjat. Kissé meglepődött a társaság, amikor megjelent négy feketébe öltözött fiatal, vállukon koporsóval, plébános és muzsikus kíséretében. Az „ige” felolvasása után a „halott feltámadott” és kísérőivel dalolni kezdett. Eredeti ötletük volt a fiúknak, ezért megérdemelték a nyereményt.

A díjazást igazi buli követte, s a jó hangulat másnap hajnalig tartott.

Célszerű volt ez a jelmezbál, mert alkalmat adott sok fiatalnak a találkozásra és a szórakozásra.

Gratulálunk a szervezőknek!

Jakab Kinga

Nyelvőrző

Az anyanyelvjárás dicsérete

A látszat ellenére az anyanyelvjárás nem elkülönít a nemzettől, hanem hozzá kapcsol: a szűkebb közösséget a nagyobb közösséghez.

Mindannyian egyenként is azt a nyelvváltozatot beszéljük, amelyet környezetünk számunkra meghatároz: a település, a település-együttes, a nagytelepülés-rész. Mondhatnánk úgy is, hogy nyelvjáráskörzetünk a szűkebb szülőföldünk, melynek világában otthonosan élünk. Ez csak nyelvjárásszigetek esetén vagy szórványhelyzetben körvonalazódik élesen, a szomszédos nyelvjárások közti átmeneti terület nélkül is, s gyakoriak a több nyelvjárást összekötő régió nyelvhasználatában is a közös elemek. A hétfalusi nyelvváltozat, bár nyelvjárásszíget, sok közös nyelvjárási eleme van a székely régió nyelvjárásával, például a padlás jellegű *hiu*, de sajátos elemei is, mint a *galaria* (tornác) vagy *dömlökujj* (hüvelykujj), sőt olyan közös elemeket is őriz a bölény jelentésű *begyen* (igaz, helynévben), amely a székely tájszók közül kihunyt már.

Igaz, hogy nyelvföldrajzi helyzetük miatt a hétfalusiak több román nyelvű kölcsönelemet használnak, de a nyelvhasználat ösztönösen is védekezik a túltelítés ellen, néha úgy, hogy a befogadó nyelv törvényeihez idomítja a szót, s ezzel kibocsátja a belsőbb nyelvi régiókba, mint az áfonya vagy az esztena esetében. Eszerint a hétfalusi s a hozzá hasonló peremhelyzetű nyelvjárás valóságos nyelvi gyepűként védi a nemzet nyelvét, az anyanyelvet. Az anyanyelvjárás nyelvhasználatával ideiglenesen leköt sok olyan nyelvi elemet, amelyet idő múltával elutasít, kitaszít magából. Ez történt a XIX–XX. század fordulóján sok szóval, például a Hétfaluban akkor használatos német-szász kölcsönszóval (német *anger-ángor:* faluközti terecskén működő mészárszék).

A nyelvjárás nem elválaszt, hanem összeköt, ugyanis a megengedett eltérést az egészségesen működő nyelv szabályozza. A nyelvjárás úgy szolgálja az anyanyelvet, hogy miközben annak állandó segítségére szorul, élményszerűvé teszi annak tényleges használatát a folyamatos változás kihívásai között.

Ha egy szűkebb térség lakói előzetes ismeretség nélkül is – vonásaik, viselkedésük, szokásaik alapján – felismerhetik, hogy egymással földiek, az együvé tartozás öröme felerősödik, mihelyt megszólalnak, mert beszédük egyszerre tanúsítja a tágabb s a szűkebb közösséghez való tartozást.

Hochbauer Gyula

Tájszavak: B (2.)

- *bennülő asszony*: gyerekágyas
- *bepela*: nagyobb méretű fánk
- *béputyolál*: begöngyöl
- *bërdó*: furcsa növésű szilva
- *bérukkol*: katonának megy
- *berzel*: szénát (rendet) széthány
- *berzika*: kelés
- *bëstërő, böstörő*: borstörő
- *bétya*: szurok
- *bihaj*: bivaly
- *bihajbocs*: bivalyborjú
- *binda*: ökör
- *birtni*: birtokolni
- *bízen*: bizony
- *bóbiska*: tulipán
- *bocsúz*: búcsúzik
- *bodócs*: éretlen gyümölcs
- *bogyéni*: Hermány utcai
- *bojza*: bodza
- *bókolóruva*: fátyolkendő
- *bong*: gomb
- *bongostő*: gombostű
- *borbát*: serény
- *borica*: régi csángó tánc
- *borinnya*: bort inni
- *borkán, borkány*: üveg, befőttesüveg
- *bornyú*: hátizsák
- *boroszlánfa*: orgona (Syringa L.)
- *bort mézelni*: bort édesíteni
- *bót*: üzlet
- *böckönös, höckönös*: véresleves
- *böckő*: gyomor
- *bőrszivar*: szivar
- *braboda*: nagykendő
- *brága*: maláta
- *bront*: gyulladás
- *buba*: baba
- *buburuza*: katicabogár
- *buc*: a comb nagy izma
- *bucsálodni*: búslakodni, hánykolódni
- *bugja*: boglya
- *bugyeláris*: női pénztárca
- *bugyogós*: szűkszájú korsó
- *buhu*: bagoly
- *bukk*: tarisznya
- *buksza*: pénztárca, erszény
- *burdé*: kaliba
- *burdu*: juhbőr, melybe a túrót töltik
- *burján*: gaz, gyom
- *busitt*: alkalmatlankodik
- *búslódni*: búslakodni
- *buszu*: bosszú
- *butój*: hordó
- *buza*: felső ajak
- *buzata*: zabola, seb az ajkak végén
- *bücsület*: becsület
- *bürke*: kemence
- *bütü*: valaminek a vége

* Szerkesztőség: RO-2212 Négyfalu, George Moroianu utca (Nagyút) 87. szám * Telefon: 0268/275 773 *

Szemleúton (regényrészlet-vázlat)

– Fromins Frigyes úrhoz van szerencsém? – szinte énekelte egy félig szívélyes, félig hivatalos fiatalúr, miközben az ablak alá megérkezett még egy postakocsi, melynek zaja számomra érthetetlenné tette a kérdezett hivatalosság válaszát.

– Joseph Brukenthal báró őméltósága ajánlotta, hogy Önhöz forduljak – folytatta az érkező, akinek más vágású szeme volt, mint e vidéken élőknek, s tekintetét furán merevítette a megszólítottra – mert senki más nem ismeri a vidéket az én kíváncsiságomnak megfelelően.

Már a báró nevére szívélyesen mozdult a brassói postahivatal mindenhatója, bár a furakodó titokzatosság elbizonytalanította, és szívesen rendezte volna a válasz előtt a város egész évi postai ügyeit, de az ajánló neve szolgálatkészségre kényszerítette. Ezüstszelencéből sodort cigarettával kínálta az érdeklődőt, majd lassan csiholt tüzet a dohány végére, s közben az idegen arcát olvasgatta: ki az, aki ilyen ajánlással kopog be hozzám? Arcéle egyszerre germán vonalú meg magyaros, tekintete merengő és derűs, de egyértelműen nyílt, az orrnyerge látszólag, ifjúkora ellenére, fennebb van a megszokott germán határnál, s az ajkak fokozott érzékenységről árulkodnak. Mikor beszél, vonásai méltóságot árulnak el, de nem gőgöt. Itt nem célravezető a döntés előtti mérlegelés. Készségesre rendezte vonásait, mialatt egy pillanatig tettette magát, hogy valami utcai váratlanság miatt az ablak felé fordult, majd furcsállható lendülettel a vendég felé fordult.

– Szolgálatára, ifjú barátom! – s szászosan nézett rá a színpadias ajánlat mögül, a „szerencsés" látogatás célját követelve.

– Brassó és vidékének híre vonzott. Kíváncsi vagyok arra, mi marasztalta hat hónapra itt Zsigmond nyugat-római császárt s magyar királyt, miért evett Brassóban tojásrántottát Mátyás király, mi nyűgözte le Bodzánál József főherceget…

– Miért érdekli mindez? Történész?

– Kíváncsiság.

– Az veszedelmes – folytatta a szópárbajt a brassói.

– Ha a múltra vonatkozó is ?

A szász arca szerint mintha kikecmergett volna messze híres zártságából.

– Minden múltnak hosszú az ága.

(Ez már szinte székely válasz is lehetett volna.) Én nem az idő mélyét, hanem az utakat ismerem inkább.

A vendég szemében öröm villant.

– Ez, ami számomra is izgalmasabb: az utak titka, a terekre nyíló utak titka, amint a szorosok sűrű titka a jelenre csorog.

– Ne erőltesse a képeket. Kalauzt ajánlhatok, akár már holnaptól – és megkönnyebbült.

– Válogathatok? – kérdezte a jött, s már csomagolt is elő diákos utazópakkjából valami könyvfélét: Az Erdélyi Nagyfejedelemség tiszti névtára az 1848-as szökőévre. Az alkalmi gazda önkéntelenül a kezét nyújtotta utána, s miután megkapta, játszott egyet s találomra felnyitotta. Fennhangon olvasta, amibe tekintete elsőre beleharapott: December 24. szerda Karácsony szombatja. Pillanatra megfagyott mozdulat mellé a Fekete-templom öregharangját hallotta, kalácsillatot érzett és kántáló gyermekek örömét. Lelke mosolyra parancsolta a szája ívét, amit az idegen egészen közelről észrevett s magában kinagyított. Lehet, egyikük sem vette észre, hogy visszakerült a könyv a gazdája kezébe, aki a tábla érintésétől megrezzent, majd lapozni kezdett.

– Kit ajánl kalauzul, uram? – s választ sem várva olvasni kezdte az 1848 márciusában Brassó hivatalos méltóságait: ALBRICHSFELD JÁNOS főbíró, GREEF JÓZSEF kerületi bíró, LASEL MÁTYÁS városi bíró. – Itt feltekintett, de csak azt jelezve, hogy az első neveket csak bevezetőnek szánta, majd mindenik név közben hallgatójára sandítva folytatta: TRAUSCH JÓZSEF rendőr igazgató, BARBENIUS JÁNOS GYÖRGY közönség szónoka, GROSS KÁROLY közönség gyűlési tollvivő, PÁNCZÉL JOAKIM és DÜCK GYÖRGY rendőri tollvivők, FISCHER FRIGYES adóíró biztos, CHRESTELS PÁL városi alkapitány, FEKEL JÓZSEF szállásmester, FRONIUS SIMON vásárbíró, BOKOR ANDRÁS törcsvári várnagy, MATTHAIDES DÁVID kerületi erdőmester, MISLIWECZEK JÁNOS zenemester 8 zenésszel, JEKELIUS JÓZSEF órák ügyelője…

Itt megállt a felolvasással, mert semmi választ nem olvasott ki hallgatója arcából, akit éppen e várakozó csönd billentett ki eddigi látszólagos nyugalmából.

– Mit gondol, az én rugóm szerint ketyeg a városi tanács? Kicsoda, hogy legfőbb tisztségviselőinket gondolja megnyerhetni szolgálatára? A szorosainkban gyönyörködni miért kell a főbíró kalauzolása, a rendőri biztosé, a rendőrigazgatóé, a városi bíróé? – s háborgásában már folytatni sem tudta.

– Jó – válaszolta a beszédtársa –, akkor a könyvemben a sorra következő CZIEGLER ANDRÁS volna a vízipuskák gondnoka – próbálta a haragosból visszatéríteni a szászt. Adja mellém Tömösre Györfi János harmincadost vagy Sándor István írnokot, Törcsvárra Ábrahám Ignác lelkészt, Bodzára Bokor András harmincadost vagy Török József lelkészt, Ósáncra Fekete Dani ellenőrt.

Most a határozott kérés lepte meg, de nem mentegetőzött, hogy nem teljesítheti ezt, ami részben meglepett, mert ezzel szerintem beletörődött abba, hogy tudom, nemcsak feltételezem, hogy hivatalát jóval meghaladja valós hatásköre, ami hízelghetett is neki, de félelmet is kelthetett benne.

Miután a postafőnök azt a szállót ajánlotta éjjeli nyugovóra, amelyben az ifjú Széchenyi István gróf is megszállt volt, a Hosszú utca elején, megegyeztek, hogy a holnapi út Bodzára vezet.

Lefekvés előtt még bepillantom a várost padlásszobai ablakocskámból, végigfutom a kölcsönkért tiszti névtárt, s azt játszom, hogy teljesülhet egy ott megnevezettel kapcsolatos kívánságom. Mormolgattam a neveket: FEKEL JÓZSEF szállásmester, JEKELIUS JÓZSEF órák ügyelője, MISLIWECZEK JÁNOS zenemester, mígnem kiválasztok egyet, a zenemestert, s azt kívánom, ha majd az elkövetkező két esztendőben valami érdekesen fontos szerepe lesz, levélben írjon nekem arról, bárhol is legyek majd. Mielőtt kioltanám a gyertyát, hiszen már fertály órája is elmúlt, hogy az órák ügyelője jeleztette a lámpaoltást, tekintetem névteleneket pillant egyik laptól búcsúzkodva: 8 zenész, 4 kapus, 2 toronyőr, 8 lovas legény, 6 rendőri szolga, 24 városszolga, 16 kapuőr, 58 éjjeliőr, 1 bakó. Hogy ne ez legyen sötétedés előtt az utolsó szó, mely éjjelre esetleg elmémbe ragad, visszalapozok a naptárra s a *márciust* próbálom magammal vinni. Sikerült, ezzel ébredtem.

Az idegen lovat és szolgát kapott és indulhattak a bodzai vám felé. Kiporoszkáltak a városból, s miután hátuk mögé került a Cenk púpja, nemsokára Hétfalu határába értek a Tömös hídján át. E falvakban – úgy tűnt a látványt jobbra-balra fordulva gondosan mérlegelőnek – semmi nem változott Újfalvy Sándor negyed századdal előbbi ittjárta óta. A látogató az ő naplójából tudta, hogy a hegyek felőli kőházakat románok lakják s a mező felőli legtöbb házat magyarok. Azt is tudta, hogy miért szegényesebbek ezek. A négy falun át csak egy szekérrel találkoztak a reggeliben még kopogóra fagyott úton, s a bakon ülőt is románnak vélte volna sok más idegen, de ő hallomásból a várhatónál többet tudott ezekről az emberekről is, akik közül ezzel egymásra köszöntek. Háromfalu felé fordulva, balra kitágult előttük a medence, s az Epresaljig itt sem találkoztak senkivel. Csak a betérő út lejtőjén tűnt el egy malomba induló fogat. A Tatrang vizénél pihentettek. Mindketten leszálltak a lóról, aminek szemlátomást örvendtek is az állatok, elégedetten fújtatva. A szolgaféle az egyik meredély mögé mutatott.

– Erre is vehetjük az utat.

– Ha a bodolai Béldiek fészkét nem kerüljük ki, mondta egy barátom, hogy látnivaló épület s tekintélyes és gondozott sétányos kert övezi.

Lukács Gyula

Kelemen György 48-as honvéd

Élő hagyomány

A kertészettel is így indultunk a hetvenes években, mint most a háziszőttessel, mert ami szép és jó azzal érdemes foglalkozni – mondja szinte szünet nélkül a köszönéssel házba nyitó gazda, Sipos Tibor, s engedi a csapot kezet mosni, mert így beszélgetni is tisztább. Pedig akkor már elköszönök, mert a két szövőszék mellett feleségétől, Sipos Juliannától már mindent megtudtam, amiért bekopogtam.

Ősz közepén kérdezte Kajcsa László tiszteletes úr leányától, Czimbor Izabellától (sz. Sipos), nem volna-e kedve megtanulni szőni. Neki volt, s rövidesen elmentünk tájékozódni Kajcsa Annához, a tiszteletes úr édesanyjához, akit Hétfaluban már mindenki az utolsó szövőasszonyként tartott számon. November közepén fogtunk neki. Férjem a padlásról lehozta azt a kicsi szövőszéket, amelyen az ő édesanyja az 50-es években gyapjúból kendőket és sálakat szőtt volt, de rájöttünk, hogy ez nem elég nagy. Elmentünk a Néprajzi Múzeum türkösi kiállítótermébe. Férjem méreteket vett az ottani szövőszékről s aszerint készítette ezt a nagyobbikat. A szövéshez Kajcsa Anna adta az útbaigazításokat. Érdeklődésemre Nagybaconba küldtek, s onnan Kisbaconba, ahol Kereszetes Etelka szövőasszony tanított meg dolgozni. Vasárnap ezután a rövid, de hasznos képzés után, itthon, miután előkészítettük a szövőszéket a szövésre, megszőttük az első egyszerű mintát. Mikor Kajcsáné asszony másodszor jött, meglepődött a haladáson. Közben két könyvből is tanultunk: Gazdáné Olosz Ella Kézimunkázók könyvéből és a Kós Károly, Szentimrei Judit, Nagy Jenő szerzőhármas Kisküllő vidéki magyar népművészetéből. Mazinger Éváék adtak egy stósz idevaló, hétfalusi szőttest mintának. Én most még a legtöbb hétfalusi és székelyföldi minta közt semmi különbséget nem veszek észre...

(Folytatása a 4. odalon)

Hochbauer Gyula

* Kiadja a Hétfalusi Magyar Művelődési Társaság – © HMMT, 2003. * ISSN 1582-9006 *

Mekkora farsang!

Ha ez kérdés volna, kapásból vágnánk rá, hogy vízkereszttől húshagyó keddig, vagyis idén március negyedikéig. Csakhogy ez nem kérdés, hanem rácsodálkozás egy – a nagyanyám jelzőjét éltetve „óvilági” – farsangra, a Brassó vidéki jókedv történetéből kapásra kiválasztott 1898-as esztendőben. Hogy miért ekkor? Meglehet, mert abban az évben intették le Derestye s Brassó között a Pest felé fordított vonatot. Mindemellett a mekkora nem azt jelenti, mintha a kiszemelt évben hosszabb lett volna a farsang, mint bármikor, s pláne 2003-ban, hanem azt, hogy mi minden fért bele, kik farsangoltak, hol, eljutottak-e az álarcos szerepek valamilyen nyilvánosságú viselésig, kik voltak az aktív (szertartásbeli) s a passzív szereplők, akik csak élvezték a hangulatáradat üdítő sodrát, esetenként mennyi ideig tartott az elragadtatás, csúszás volt-e vagy csúszhatott volna-e a talaj a lábuk alatt?

Mi minden fér bele ebbe az óvilági farsang felé fordított „mekkorába”!

Csernátfaluban a vágóhídnál Sánek András szolgabíró kezdeményezésére jégpályát működtetnek naponta déli 1 és délután 4 óra között. Látogatók a négyfalusi értelmiség, s különösen a nők.

Január első felében a bécsi művészek hangversenye Brassóban, majd pár napra rá olasz dal- és zenetársulat.

Január 6-án Apácán az evangélikus legény- és leánytársaság szervez tíz-szobor ünnepen műsoros táncmulatságot.

Január 7-én Hosszúfaluban, a Thal-féle vendéglőben a csernátfalusi görögkeleti iskola javára szerveztek táncmulatságot, melyen a hétfalusi magyarok is nagyszámban rész vettek.

Január 8-án Csernátfaluban a községi nagyvendéglőben a római katolikus templomalap javára, táncmulatsággal egybekötve, pásztorjátékot mutatnak be.

Január 8-án a brassói csizmadiák temetkezési egylete szervez műsoros táncmulatságot a No. I.-ben.

Január 10-én a brassói Magyar Kaszinó kinyomtatott táncrenddel szervezi estéjét.

Január 13-án Pürkerecen a románság táncmulatsága.

Január 13-án az apácai társalgási egylet szervez közvacsorával egybekötött táncestélyt.

Január 14-én Brassóban orvosi estély.

Január 14-én a brassói szabók szerveztek zártkörű jelmezbált a Grand Hotelben. Különös hangulatteremtő „szerpentin és konfetta-dobás”.

A január 14-i Brassói Lapok tárcája: Pletykavári bál.

Január 15-én Csernátfalu közösségi vendéglőjében hívnak hangversenyre.

Január 15-én a hosszúfalusi polgári iskola műkedvelői hangversenyeztek Csernátfaluban.

Január 16-án a brassói iparos ifjak önképző egylete a Grand Hotelben szervez zártkörű álarcos táncmulatságot. Táncszünetek alatt mulattató bohóságokat adnak elő.

Január 16-án a brassói iparos ifjak önképző körének tombolás álarcos táncmulatsága.

Brassóban január 19-én jelmezes jégünnepély 100 jelmezes szereplésével, katonazenekar kíséretében este hattól nyolcig s farsang előzetesként már január 5-én délután 3-tól 5-ig katonazenekar játszik a jégen. Hogy a hangulatra igény volt, bizonyítja, hogy a tél folyamán ismétlődik az esemény.

Január 22-én Pürkerecen a közösség nagyvendéglőjében kosaras bál.

Január 22-én a brassói Magyar Kaszinó táncestélye az Európa szállóban.

Január 25-én amerikai művészek mutatkoznak be Brassóban.

Január 29-én a brassói tisztikar táncestélye.

Január utolsó két hetében a város és a brassói katonai és tudományos kaszinó egylete 4-4 táncpróbát tart romana és lancier táncokra.

Február 1-jén a brassói Polgári Kör estélye.

Február 6-án a Magyar Polgári Kör műsoros teaestélye.

Február 10-én a filharmonikusok hangversenye.

Február 12-én a brassói magyar királyi postai levélhordók zártkörű táncestélye.

Február 12-én a kőművessegédek önképző körének táncestélye a Kapu utcai városi sörházban.

Február 12-én a BL tárcájának A jövő század bálja.

Február 12-én a brassói görögkeleti nőegylet táncestélye.

Február 19-én a türkösi ifjak műkedvelő előadásában Lukácsy Sándortól *Az isten keze*.

Február 19-én a Magyar Kaszinó estélye.

Február 20-án a fűrészmezeiek táncestje Csernátfaluban.

Február 20-án a hosszúfalusi románok táncestje.

Február 20-án elit álarcos táncestély Izsák Ferenc okleveles táncoktató szervezésében.

Február 26-án a brassói Német Dalegylet táncos dalestje.

Február 26-án táncmulatság Türkösben a Benedek-féle vendéglőben.

Március 5-én a Brassói Magyar Dalárok zártkörű táncestéje.

Március 12-én tiszti estély a katonazenekar fellépésével.

*

Persze a felsoroltakon kívül még egyéb is történt a környéken: január 7-én találtatott egy aranyóra, s február 20-án északi fény volt látható Brassóban.

Ekkora volt akkor a farsang.

(hochbauer)

Újraolvasott könyvek

Árvay József: A térszíni formák nevei a barcasági Hétfalu helységneveiben. Kolozsvár, 1942

A szerzőt a rövid ideig (1945–48) Csernátfaluban működő Egységes Gimnázium tanáraként ismerték a hétfalusiak. Hétfalusi helynévkutatásainak eredményeit a szaktekintélyek is elismerték. Könyvritkaságnak számító könyvei, különösen az 1943-ban kiadott *A barcasági Hétfalu helynevei*, ma a szélesebb olvasóközönség számára is izgalmas olvasmányok. E helynévkutatások részeredményeit foglalja össze az ajánlóban kiemelt, mindössze 20 oldalas tanulmány.

A térszíni formák nevein azokat a szavakat érti, amelyek a talaj kiemelkedéseinek és mélyedéseinek alakját, részeit jelölik. E nevek egy része helynevekben még ma is előfordul, de értelmük teljesen elhomályosult, mint például a *Dömehobája* névben levő *hoba*, vagy az *Alsó-, Felső-Kotyor kotyor* utótagja a *Nagy-terhes, Horvátka-terhese terhes* névrésze. Másik részük ma már csak helynevekben él, értelmük is világos még, de a köznyelvben nem használatosak, mint a *Melegoldal* vagy a *Verőfény*, mindkettő a hegynek, dombnak a déli lejtőjét jelentve. Harmadik csoportjuk mind a régi, mind a mai helynevekben szerepel, és ma is használjuk őket, mint a *bérc* névelem: például *Andir-bérce, Kecskék-bérce, Táltos-bérce* vagy a *gödör:* például *Vasút-gödre, Borcsa-gödre, Hegyeshegy-gödre*.

Vannak román eredetű szavak is a révszíni formák hétfalusi nevei között, mint a *paláj* (román *plai*) a *Paláj, Paláj-nyaka, Begyen palája, Öreg-paláj* nevekben, vagy a *poján* (román *poiana*) a *Pojánkő, Poján-völgye* nevekben.

A szófejtésben szívesen kalandozóknak élmény a *Csuklyon* név többféle, s a kutató által nem lezárt származtatása az *Arapa-csuklyona, Kiscsuklyon, Bacsó-csuklyona* helynevekből.

Nyelvteremtő képzeletünket mozgósítja az *Áj-bérc, Áj-meg, Áj-nyak, Áj-lapály* összetételekben.

A tanulmány arra figyelmezteti a mai olvasót, hogy helyneveink nyelvünk „legbizalmasabb” rétegéhez tartoznak, ahhoz a meghitt nyelvi, nyelvjárási környezethez, mely révén a beszélő anyanyelvéhez való viszonya közvetlenül, tapasztalhatóan kifejeződik.

Hochbauer Gyula

Odapillantó

A hétfalusi román könyvbarátoknak bizonyára sokat jelent a tavaly megjelent, hiánypótlónak számító *Publicistica la Săcele* (Hírlapirodalom Négyfaluban) című könyv, Dârjan Liviu tollából.

A szerző könyvét a helybeli sajtótekintélynek számító Victor Tudorannak ajánlja. A könyv egyidejűleg törekszik személyes hangvételre és szakszerű számbavételre. Áttekinti a hétfalusi román nyelvű sajtó történetét. Az 1930–32 között megjelenő *Viața Săceleană* című lap úttörő próbálkozásnak számít a szerkesztett román nyelvű sajtó történetében. Folytatása az 1934 és 1940 között megjelenő *Plaiuri Săcelene*, melyet 1994-es újraindításától fogva folyamatosan szerkesztenek.

*

A könyv, lapozgatva, arra int, hogy közbe-közbe pillantsunk oda a mellettünk működő kultúra teljesítményeire is. Nem értékelem, de tanulságos összevetni az említett könyvben számba vett hírlapirodalmat a hétfalusi magyar nyelvű sajtóval, annak ellenére, hogy ez időben több mint negyedszázaddal megelőzi első román nyelvű laptársát, s ekkori lehetőségeit fitogtatva egymásnak felesel a *Hétfalu* és a *Csángó Újság*, a *Hétfalusi Hétfői Hírlap* pedig csak híreket közöl. A *Viața Săceleană/Plaiuri Săcelene* 1930–1940 közötti szövegvilágával kortárs magyar szövegvilág a *Csángó Naptárakból, Csángó Gazdák Naptárából* s *Luther Naptárakból* néz felénk, s közben az 1933–36 között megjelent az *Evangélikus Harangszó*, 1936–38 között pedig az *Evangélikus Élet, Evangélikus Őrszem, Gyermekvilág*.

Tanulságos lehet összehasonlítani az egymással majdnem párhuzamos román–magyar szövegfolyamok tartalmát, hangnemét, írásait, olvasóközönségét, annál is inkább, minthogy mindkettő a jelenben folytatódik, s így együtt adná azt, amit Dârjan Liviu tanár úr könyvének címe tömörít: Hírlapirodalom Négyfaluban/Hétfaluban.

Hochbauer Gyula

Élő hagyomány

(Folytatás a 3. oldalról)

Én ezen nem csodálkozom, mert tudom (a korabeli hétfalusi magyar nyelvű sajtó, a Hétfalu tudósításából), hogy a 19. század első évtizedében háromszéki szövetkezet hozott Hétfaluba szövőszékeket, melyeknek az árát megrendelésükre készített szőttesekkel törlesztették. A hétfalusi asszonyok, különösen a helybeli szövőközpontnak számító Pürkerecen, sok székelyföldi mintát tanulhattak akkor meg. De emellett azt hiszem, hogy a szépművészeti mintakincs a nyelvhez hasonlóan élt-él. Ahogyan a nyelvjárás hangváltozatnyi eltérése hordozza gyakran a másság értékét, úgy a szőttes minták motívumai kívülálló számára alig észrevehető változatukkal szolgálják ugyanezt.

Mióta a szövőszékeket felállítottuk, alig vannak magukra: a leányom, én, két unokám egyformán örömét leli a munkában. Keletje is lesz majd: a magyarországi barátoknak, Prázsmárról Németországba elszármazott barátoknak.

*

Bizonyára a hétfalusi szőttesvilág szaktekintélye, Szentimrei Judit néni is örvendene e világ feltámadásának – gondolom, majd hátrálva köszönök, hogy kilépésig nézhessem a szövőszéken feszülő, alakuló szépséget.

* Szerkesztőség: RO-2212 Négyfalu, George Moroianu utca (Nagyút) 87. szám * Telefon: 0268/275 773 *